

UOT 37.1

GƏNC MÜƏLLİMİN PROBLEM HƏLLETMƏ ÜSULLARININ SƏMƏRƏLİLİYİ**Tahirə Təyyar qızı İbrahimova***Azərbaycan Dillər Universitetinin baş müəllimi***ORCID:** 0009-0003-0496-1706**E-mail:** taira.ibr@mail.ru**Heyran Məmməd qızı Zeynalova***Azərbaycan Dillər Universitetinin baş müəllimi***ORCID:** 0009-0005-4608-3627**E-mail:** zcavidz@mail.ru

Açar sözlər: yaradıcı düşünmə, tənqidi düşünmə, komanda işi, emosional intellekt, empatiya, təhlil və monitoring, strategiya qurmaq.

Ключевые слова: творческое мышление, критическое мышление, работа в команде, эмоциональный интеллект, эмпатия, анализ и мониторинг, выработка стратегии.

Key words: creative thinking, critical thinking, teamwork, emotional intelligence, empathy, analysis and monitoring, strategy building.

Müasir tədris mühiti dinamik, rəqabətli və çoxşaxəlidir. Bu mühitdə gənc müəllimlər həm akademik, həm də sosial problemlərlə üzləşə bilirlər. Müasir tədris mühitində problemləri səmərəli həll etmək üçün gənc müəllimlərin aşağıdakı əsas yanaşmaları mənimsəməsi vacibdir. Gənc müəllimin problem həlletmə üsullarının səmərəliliyini artırmaq üçün bəzi əsas yanaşmaları və prinsipləri təqdim edək:

Problemi düzgün müəyyənləşdirmək. Hər bir problemin səmərəli həlli onun dəqiq müəyyənləşdirilməsindən başlayır. Gənc müəllimlər problemi əsas səbəbləri ilə birgə təhlil etməyi bacarmalıdır. Bu, problemləri dərinlən anlamaq və uyğun həll yollarını axtarmaq üçün vacibdir. Problemin əsas səbəbini dəqiq təhlil etmək müəllimin həllə doğru ilk addımıdır.

Bir şagirdin dərstdə iştirakının az olması müxtəlif səbəblərdən qaynaqlana bilər: davranış problemi, ailə dəstəyi çatışmazlığı və ya motivasiya əskikliyi. Müəllim bu səbəbləri dəqiq müəyyənləşdirərək məsələyə uyğun həll tapmalıdır.

Təhlil üsulu: Müxtəlif məlumat mənbələri, o cümlədən şagirdin davranışı, sinifdaxili mühit və valideynlərin rolu araşdırılmalıdır.

Əlaqələrin gücləndirilməsi. Şagirdlər, valideynlər və həmkarlarla açıq və davamlı ünsiyyət qurmaq tədris prosesində ortaya çıxan problemləri birgə həll etməyə şərait yaradır. Əlaqələrin inkişafı yalnız problemlərin həllini sürətləndirmir, həm də ümumi təhsil mühitini daha sağlam edir. Tədris prosesində şagird, valideyn və həmkarlar arasındakı əlaqələrin gücləndirilməsi problemi həll etməyin əsas komponentlərindən biridir. Gənc müəllimlər açıq və davamlı ünsiyyət qurmağa önəm verməlidirlər. [3, s.160]

Valideynlərlə əlaqə: Müəllim, valideynləri təhsil prosesinə cəlb edərək, onların dəstəyini təmin etməlidir. Bu, şagirdlərin akademik və sosial inkişafını stimullaşdırır.

Təcrübəli müəllimlərdən məsləhət almaq və birgə həll yolları axtarmaq problemlərin daha tez və effektiv həllinə kömək edir.

Nəticə: Güclü əlaqələr şagirdlərin daha çox dəstəklənməsini və tədris prosesində

problemlərin kollektiv şəkildə həll olunmasını təmin edir. Problemləri müzakirə edərək ortaqların həll yolları tapmaq mümkün olur.

Tənqidi və yaradıcı düşünmə. Problemi müxtəlif perspektivlərdən analiz etmək və yaradıcı həll yolları tapmaq səmərəliliyi artırır. Alternativ yanaşmaları nəzərdən keçirərək ən uyğun olanı seçmək müəllimin çevik düşünmə qabiliyyətini gücləndirir.

Gənc müəllim tənqidi düşünmə qabiliyyəti ilə problemi müxtəlif perspektivlərdən analiz etməlidir. [4, s.168]

Alternativ həll yollarını nəzərdən keçirərək ən uyğun olanı seçmək vacibdir.

Komanda işindən istifadə. Komanda işi problemlərin həlli zamanı gənc müəllimlər üçün dəyərli bir resursdur. Digər müəllimlər, məktəb rəhbərliyi və dəstək qrupları ilə əməkdaşlıq həm təcrübəni artırır, həm də problemləri daha təsirli şəkildə həll etməyə kömək edir. Komanda işi resursların genişlənməsinə və təcrübələrin paylaşılmasına şərait yaradır.

Problemi həll etmək üçün digər müəllimlərdən, məktəb rəhbərliyindən və ya dəstək qruplarından kömək istəmək həm təcrübəni artırır, həm də resursları genişləndirir.

Həmkar dəstəyi. Müxtəlif müəllimlərin təcrübələrindən öyrənmək yeni yanaşmalar tətbiq etməyə şərait yaradır.

Rəhbərliklə əməkdaşlıq. Məktəb rəhbərliyindən məsləhət və dəstək almaq resurslardan səmərəli istifadəni təmin edir.

Nəticə: Komanda işində iştirak müəllimlər arasında həm təcrübə mübadiləsini artırır, həm də problemlərin kompleks həllinə töhfə verir.

Texnologiya və resurslardan faydalanmaq. Tədris texnologiyaları müasir tədris mühitində problemlərin həllində əvəzedilməz vasitədir. Tədris texnologiyalarının tətbiqi problemlərin həllini asanlaşdırır. Məsələn, zəif oxu bacarığı olan şagirdlər üçün interaktiv öyrənmə proqramları tətbiq etmək səmərəli nəticələr verə bilər. Texnologiya müasir tədris mühitində əvəz olunmaz vasitədir.

Şagirdlərin zəif oxu bacarığını inkişaf etdirmək üçün interaktiv tədris proqramlarından istifadə etmək mümkündür. Bu, onların marağını artırmaq və öyrənmə prosesini əyləncəli etmək üçün təsirli vasitədir. Təhsil texnologiyalarından istifadə problemlərin həllini asanlaşdırır. Məsələn, zəif oxu qabiliyyətinə malik şagirdlər üçün interaktiv öyrənmə proqramları tətbiq edilə bilər.

Digər resurslar: Kitabxanalar, təhsil platformaları və digər əlavə mənbələrdən istifadə müəllimin tədris prosesindəki effektivliyini artırır.

Emosional intellekt və empatiya. Müəllim şagirdlərin yalnız akademik deyil, şəxsi ehtiyaclarını da başa düşməlidir. Gənc müəllimlər şagirdlərin emosional vəziyyətini anlamağa çalışmalı və onların fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almalıdır.

Şagirdin davranışının yalnız akademik səbəblərə deyil, şəxsi problemlərə də bağlı ola biləcəyini qəbul etmək vacibdir.

Empatiya, müəllimin problemləri daha dərinləndirərək anlamasına və uyğun həllər tapmasına kömək edir.

Müəllim şagirdləri emosional cəhətdən anlamağa çalışmalıdır. Problemin yalnız akademik deyil, şəxsi səbəblərini də nəzərə almaq faydalıdır.

Nəticə: Müəllim empatik yanaşma ilə şagirdlə daha dərin bir əlaqə qura bilər, bu da problemin həllini asanlaşdırır.

Təhlil və monitoring. Problemlərin həlli üçün tətbiq olunan üsulların təsirini izləmək və təhlil etmək vacibdir. Tətbiq olunan həll üsullarının təsirini davamlı olaraq izləmək və lazım olduqda yeni yanaşmalara keçmək lazımdır. Monitoring səmərəliliyi təmin edir və tədris prosesini inkişaf etdirir.

Hər hansı bir həll üsulunun təsirini davamlı olaraq izləmək lazımdır. Müəllim davamlı olaraq tətbiq etdiyi həll üsullarının effektivliyini qiymətləndirməli və lazım olduqda yeni yanaşmalar tətbiq etməlidir.

Əgər tətbiq olunan həll təsirli deyilsə, fərqli yanaşma seçilməlidir.

Nəticə: Təhlil və monitoring səmərəli tədris mühitinin davamlı olaraq inkişaf etdirilməsinə şərait yaradır.

Məqsəd qoymaq və strategiya qurmaq. Problemlərin həllində məqsədlərin dəqiq müəyyən edilməsi və strategiyanın qurulması prosesin uğurlu həyata keçirilməsinə kömək edir. Hər problem üçün qısa və uzunmüddətli məqsədlər müəyyən edilməli və konkret strategiyalar qurulmalıdır. Bu, prosesin daha effektiv və idarəolunan olmasına kömək edir. [2, s.135]

Hər bir problemin mərhələlərlə həlli üçün konkret məqsədlər təyin edilməlidir. Qısa və uzunmüddətli məqsədlər müəyyən edilməli, hər mərhələdə konkret addımlar atılmalıdır.

Tətbiq planı: Hər mərhələdə konkret addımların həyata keçirilməsi səmərəliliyi artırır.

İnnovasiyalara açıq olmaq. Müasir tədris metodlarının tətbiqi və fərdi tədris yanaşmalarının tətbiqi problemlərin həllini daha təsirli edir.

Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərinə uyğun dərslər planları onların tədris mühitində daha fəal iştirak etməsinə imkan yaradır. Yaradıcı dərslər planları və müasir metodlar təhsil keyfiyyətini yüksəldir.

Yeni metodikalar: Fərqli yanaşmaların tətbiqi təhsilin keyfiyyətini artırır. Yeni metodikalar, fərdi tədris yanaşmaları və yaradıcı dərslər planları tətbiq etmək, problemləri daha effektiv şəkildə həll etməyə kömək edir.

Müsbət yanaşma və səbir. Problemlərin həlli uzun müddət tələb edə bilər.

Problemlərin həlli vaxt və səbir tələb edir. Səbirli və optimist olmaq müəllimin həm şəxsi inkişafına, həm də mühitin yaxşılaşmasına töhfə verir.

Müsbət yanaşma: Müəllim pozitiv düşünərək qarşılaşdığı problemlərə həll mərkəzli yanaşır.

Səbir: Uğursuzluqlara qarşı dözümlü olmaq və davamlı olaraq yeni yollar axtarmaq vacibdir. Problemlərin həlli uzun müddət tələb edə bilər. Gənc müəllim səbirli olmalı və prosesdə optimist yanaşmasını qorumaqlıdır. [1, s. 277]

Bu üsulların mütəmadi olaraq tətbiqi gənc müəllimin həm şəxsi, həm də peşəkar inkişafına kömək edəcək və problemin həlli daha səmərəli olacaqdır. Gənc müəllimlər yuxarıda göstərilən üsulları tətbiq edərək problemləri daha səmərəli şəkildə həll edə bilər. Bu yanaşmalar təkcə problemlərin həllinə deyil, həm də müəllimin peşəkar inkişafına və tədris mühitinin keyfiyyətinin artmasına səbəb olacaqdır.

Problemin aktuallığı. Müasir tədris mühitində gənc müəllimlərin qarşılaşdığı problemlərin aktuallığı, təhsil sistemində baş verən dinamik dəyişikliklər və artan tələblərlə əlaqəlidir. Rəqəmsal texnologiyaların sürətlə inteqrasiyası, fərqli sosial-iqtisadi və mədəni mənşəli şagirdlərlə işləmək, valideynlərin təhsil prosesində iştirakı kimi məsələlər gənc müəllimlər üçün yeni

çağırışlar yaradır. Bu səbəbdən problem, təhsil mühitində daha yüksək keyfiyyət və effektivlik əldə etmək üçün həmişəkindən daha çox əhəmiyyət kəsb edir.

Problemnin elmi yeniliyi. Problemin yeniliyi, müasir texnologiyalar, fərdiləşdirilmiş tədris metodları və innovativ yanaşmaların istifadəsi ilə bağlıdır. Gənc müəllimlər üçün ənənəvi problemlərə müasir həll yolları tapmaq zərurəti yaranır. Xüsusilə rəqəmsal təhsil vasitələrinin tətbiqi, emosional intellektə əsaslanan metodikalar və interaktiv öyrənmə yanaşmaları bu sahədə yenilikçi yanaşmaların əsasını təşkil edir.

Problemnin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Problemin praktik əhəmiyyəti, onun təhsil keyfiyyətinə və şagirdlərin akademik-sosial inkişafına birbaşa təsiri ilə əlaqədardır. Müasir yanaşmaların tətbiqi gənc müəllimlərin daha effektiv və çevik şəkildə problemləri həll etməsinə imkan yaradır. Bunun nəticəsində:

- Şagirdlərin tədris nəticələri yaxşılaşır.
- Sınıf mühiti daha inklüziv və müsbət hala gəlir.
- Müəllimlərin peşəkar bacarıqları təkmilləşir və onların stress səviyyəsi azalır. Bu, təhsil sektorunda ümumi inkişafın təmin olunmasına töhfə verir.

Ədəbiyyat

1. Həmzəyev M.Ə. Yaş və pedoqoji psixologiyanın əsasları. Bakı: Adiloğlu, 2003.
2. Məmmədov Q. Ş. Xəlilov M. Y. Ensiklopedik ekoloji lüğət. Bakı: Nurlan, 2008.
3. Xəlilov İ.Ə. Hacıyeva A.N. Kitab-Ekologiya-2. Bakı: Mütərcim, 2009.
4. Məmmədov Q.Ş. Xəlilov M.Y. Ekologiya, ətraf mühit və insan. Bakı: Mütərcim, 2006.
5. Белов С.В. Бабинов Ф.А. Охрана окружающей среды. Москва: Верс, 2019.

Т.Т. Ибрагимова, Х.М. Зейналова

Эффективность методов решения проблем молодого учителя

Резюме

Для эффективного решения проблем в современной педагогической среде молодым учителям важно применять современные подходы. Регулярное применение методов решения проблем в процессе обучения молодого учителя способствует как его личностному, так и профессиональному развитию. Молодые учителя могут более эффективно решать проблемы, применяя вышеперечисленные современные методы. Данные подходы приведут не только к решению проблем, но и к профессиональному развитию учителя и повышению качества педагогической среды.

T.T. Ibrahimova, H.M. Zeynalova

**The effectiveness of a young teacher's problem-solving methods
Summary**

For the effective solution of problems in the modern pedagogical environment, it is important for young teachers to apply modern approaches. Regular use of problem solving methods in the process of training a young teacher contributes to both his personal and professional development. Young teachers can solve problems more effectively using the above-mentioned modern methods. These approaches lead not only to solving problems, but also to the professional development of the teacher and the improvement of the quality of the pedagogical environment.

Redaksiyaya daxil olub: 23.01.2025